

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΣΤΙΣ ΦΥΤΟΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ

**Ιωάννης Τσιριπίδης
Επικ. Καθηγητής, Τμήμα Βιολογίας,
Α.Π.Θ.**

Επιδράσεις της κλιματικής αλλαγής στα φυτικά είδη

Επιπτώσεις στα είδη σε :

➤ Εξάπλωση

➤ Φαινολογία

➤ Φυσιολογία

▪ Η κλιματική αλλαγή έχει ήδη επιφέρει αλλαγές στην εξάπλωση, την αφθονία και τη φαινολογία ειδών

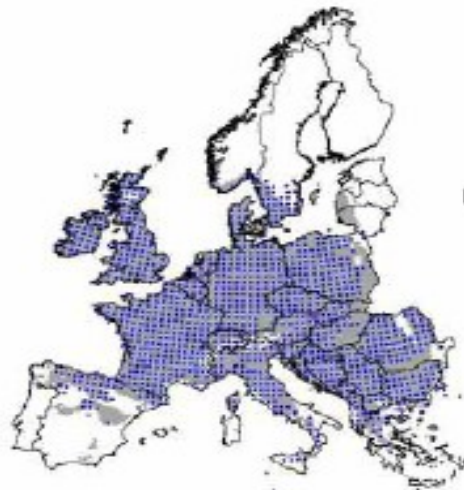
▪ Βάσει σεναρίων κλιματικής αλλαγής έχει υπολογιστεί ότι σημαντικό ποσοστό ειδών (15-37%) θα αντιμετωπίσει έως το 2050 αυξημένες πιθανότητες εξαφάνισης

Thomas et al. (2004), Thuiller et al. (2005)

Πρόβλεψη μεταβολής της εξάπλωσης της απόδισκης δρυός (*Quercus petraea*) για το 2080

Modeling the effects of climate change on plant diversity

Quercus petraea (Eng: Sessile oak, Fr: chene sessile)

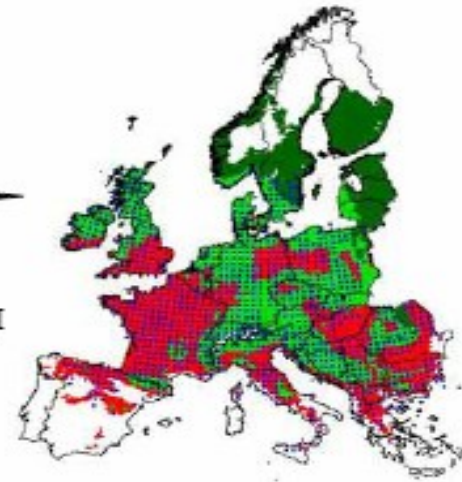

Current Distribution
simulated using BIOMOD

- Observation
- Simulation

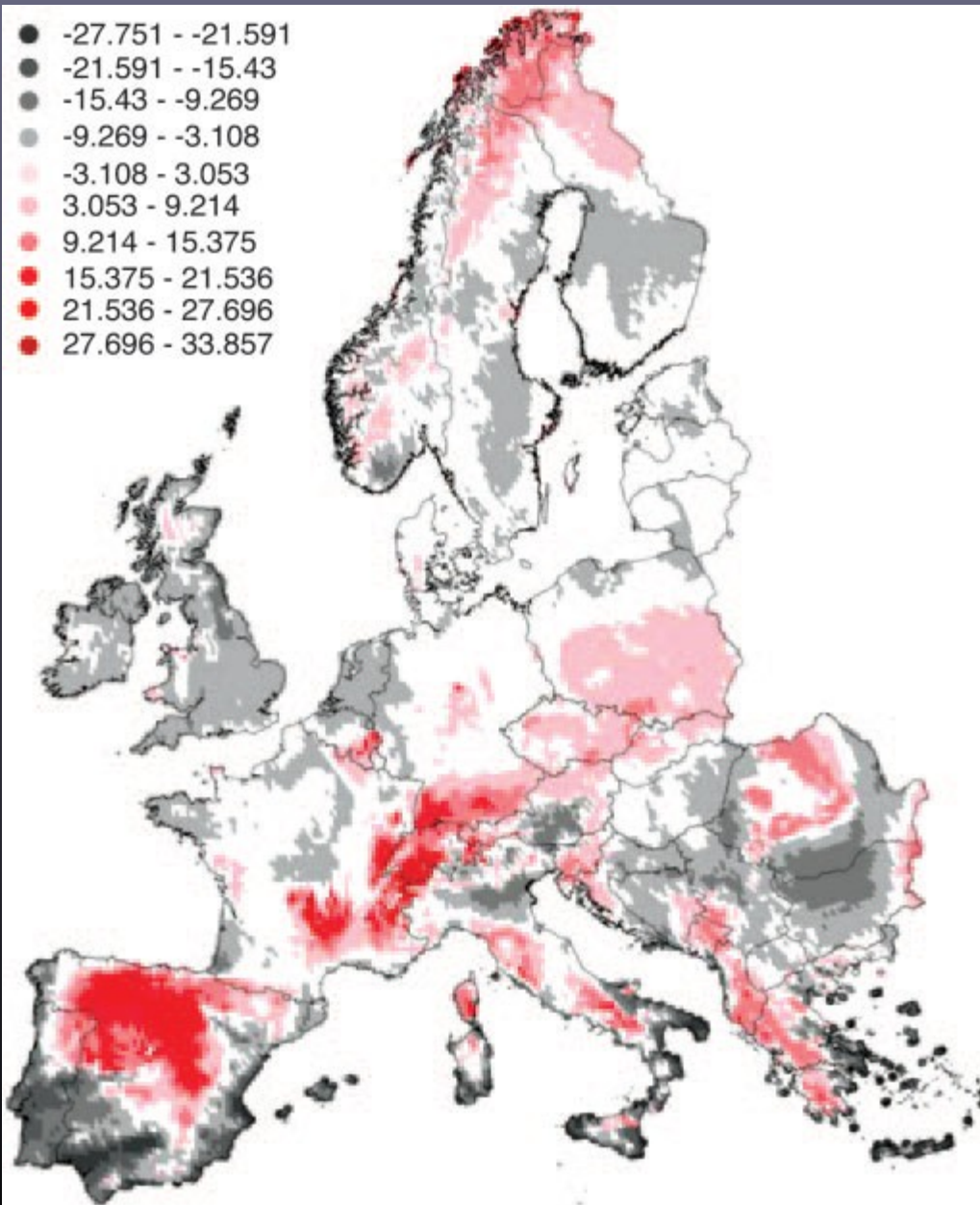

Project future climate
Climate model - HadCM3
Greenhouse gas emissions model - A1FI

Future Distribution: 2080
simulated using BIOMOD

- **Loss of habitat**
- **Stable habitat**
- **Gain of habitat**

Πρόβλεψη επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στον πλούτο ειδών στην Ευρώπη έως το έτος 2080

- Με κόκκινο χρώμα σημειώνεται η μείωση του αριθμού ειδών
- Με γκρι χρώμα σημειώνεται η αύξηση του αριθμού ειδών

(Thuiller et al. 2005)

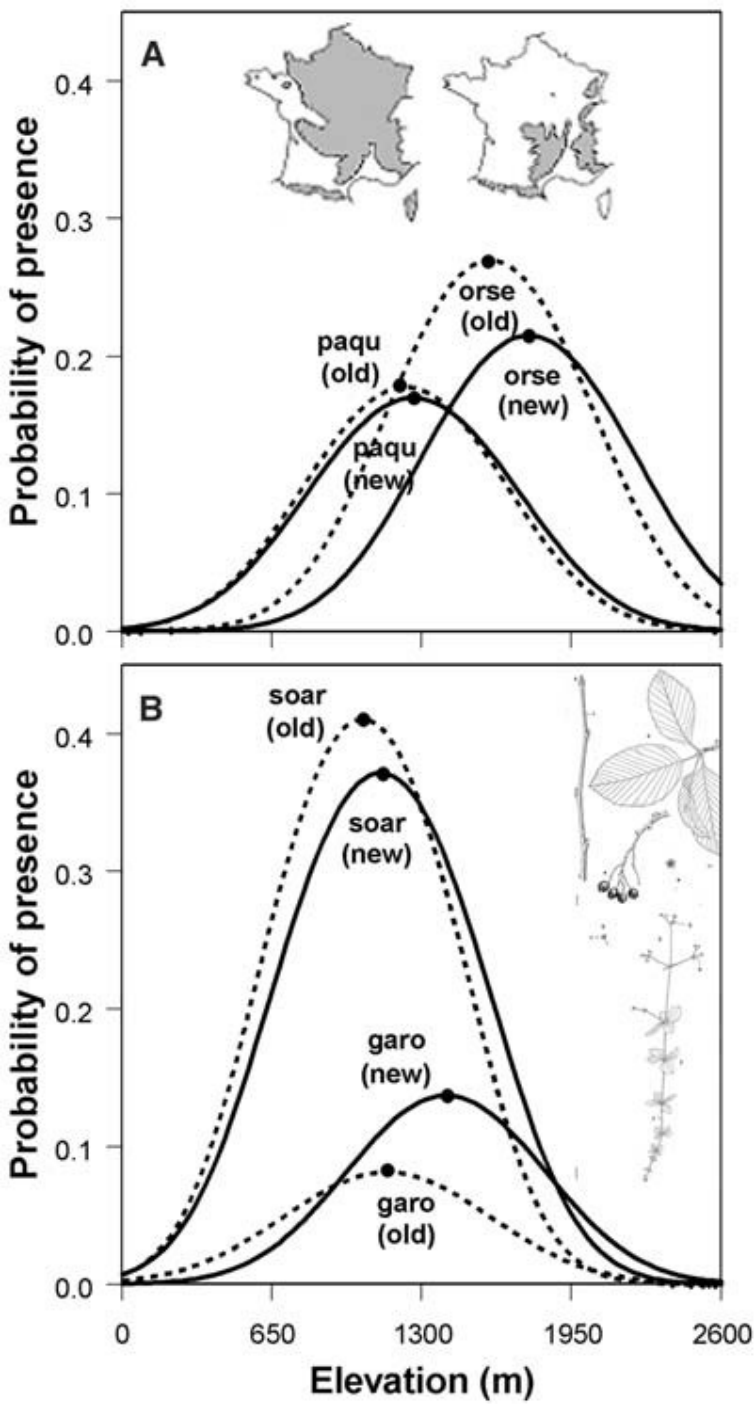
Μεταβολή του υψομετρικού εύρους κατανομής δασικών ειδών

- Ο μέσος όρος αύξησης του οικολογικού βέλτιστου σε σχέση με το υψόμετρο είναι 29 μέτρα / δεκαετία
- Τα είδη δεν επηρεάζονται μόνο στα όρια της γεωγραφικής τους εξάπλωσης, αλλά σε όλο το εύρος εξάπλωσής τους
- Τα είδη ανταποκρίνονται αυτόνομα στην κλιματική αλλαγή, αλλά είδη με παρόμοια οικοθέση αναμένεται να εμφανίζουν παρόμοιες τάσεις αλλαγών
- Τα είδη ορεινών περιοχών παρουσιάζουν μεγαλύτερες αλλαγές στην υψομετρική κατανομή τους σε σχέση με τα ευρύτοπα είδη
- Είδη με μικρότερη διάρκεια ζωής, γρηγορότερη αναπαραγωγική ωρίμανση και μικρότερου μεγέθους παρουσιάζουν μεγαλύτερες αλλαγές στην υψομετρική κατανομή τους

(Lenoir et al. 2008)

Μεταβολή του οικολογικού βέλτιστου ειδών σε σχέση με το υψόμετρο (περίοδος 1905-2005, **Lenoir et al. 2008**)

paqu: *Paris quadrifolia*

orse: *Orthilia*

garo: *Galium rotundifolium*

soar: *Sorbus aria*

Φαινολογία άνοιξης

- Μέσος αριθμός ημερών πρώιμης εμφάνισης φαινολογικών σταδίων / δεκαετία: 5.1 (± 0.1 SE)
- Τα δέντρα εμφανίζουν κατά μέσο όρο 3 (± 0.1 SE) ημέρες πρώιμη εμφάνιση φαινολογικών σταδίων ανά δεκαετία

Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στα είδη επιφέρουν αντίστοιχες επιπτώσεις στη βλάστηση

- Αλλαγές στο συγχρονισμό μεταξύ πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς παραγωγής και αναντιστοιχίες σε διαδοχικά τροφικά επίπεδα
- Αλλαγές στη σύνθεση των φυτοκοινωνιών και δημιουργία νέων συνδυασμών συν-εμφανιζόμενων ειδών
- Αλλαγές στη δομή και στη λειτουργικότητα των φυτοκοινωνιών
- Αυξημένη πιθανότητα εισβολής ξενικών ειδών
- Αλλαγές στις σχέσεις μεταξύ των φυτών (π.χ. ανταγωνισμός), καθώς και στις σχέσεις των φυτών με ετερότροφους οργανισμούς

Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στα είδη, επιφέρουν αντίστοιχες επιπτώσεις στη βλάστηση

- Μέχρι πρόσφατα δόθηκε έμφαση στη μελέτη των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στο επίπεδο των ειδών
- Είναι απαραίτητη η κατανόηση των επιπτώσεων στο επίπεδο των εξαρτήσεων και άλλων πιθανών σχέσεων μεταξύ των ειδών, θέτοντας σαν βάση τη δυναμική των παραπάνω σχέσεων και τις πολύπλοκες αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ειδών
- Τα πολύπλοκα οικολογικά συστήματα εμφανίζουν πολλές φορές μη γραμμικές τάσεις δυναμικής, εξαιτίας της υπέρβασης συγκεκριμένων ορίων ή της λειτουργίας μηχανισμών ανάδρασης
- Τα παραπάνω δυσχεραίνουν την οικολογική ερμηνεία της απόκρισης των φυτοκοινωνιών, ιδίως στα αρχικά στάδια κλιματικής αλλαγής, καθώς και την πρόβλεψη μελλοντικών αλλαγών σε σχέση με το εύρος της κλιματικής αλλαγής.

Μεθοδολογία μελέτης επιπτώσεων κλιματικής αλλαγής στη βλάστηση

Δύο βασικές προσεγγίσεις ([Dunne et al. 2004](#)):

- Βάσει δεδομένων πεδίου
- Βάσει πειραματικών μεθόδων

▪ Και οι δύο προσεγγίσεις έχουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα

Μεθοδολογία μελέτης επιπτώσεων κλιματικής αλλαγής στη βλάστηση

Η προσέγγιση βάσει δεδομένων πεδίου έχει βασιστεί κυρίως σε:

- Δεδομένα παρακολούθησης (τοπική ή περιφερειακή κλίμακα)
- Μεθόδους μακροοικολογίας (ευρεία κλίμακα)

Τα δεδομένα παρακολούθησης μπορούν:

- Να προέρχονται από μόνιμες δειγματοληπτικές επιφάνειες στις οποίες λαμβάνονται στοιχεία ανά τακτά χρονικά διαστήματα (π.χ. ανά τριετία)
- Να προέρχονται από διαφορετικά σύνολα δεδομένων δειγματοληπτικών επιφανειών

Μεθοδολογία μελέτης επιπτώσεων κλιματικής αλλαγής στη βλάστηση

Περίπτωση διαφορετικών συνόλων δεδομένων

- Συνήθως έχουν ληφθεί από διαφορετικούς ερευνητές σε διαφορετικές χρονικές περιόδους
- Προσπάθεια ερμηνείας ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων των δειγματοληπτικών επιφανειών

Ποιοτικά δεδομένα

- Σύνθεση ειδών και κατάσταση διατήρησης τυπικών ειδών

Ποσοτικά δεδομένα

- Λειτουργικά χαρακτηριστικά ειδών
- Βιοδείκτες

Μεθοδολογία μελέτης - AdaptFor

Δειγματοληψία βλάστησης σε κάθε περιοχή μελέτης σύμφωνα με τη μέθοδο του Braun-Blanquet

Περιοχή μελέτης	Αριθμός δειγματοληπτικών επιφανειών
Πιέρια όρη	25
Δάσος Ασπροποτάμου-Καλαμπάκας	25
Πάρνηθα	20
Ταΰγετος	26

Μεθοδολογία μελέτης - AdaptFor

Εύρεση ανά περιοχή μελέτης δειγματοληπτικών επιφανειών από προηγούμενες έρευνες-μελέτες

Κριτήρια:

- Ίδια ευρύτερη περιοχή
- Κυρίαρχο είδος (κάλυψη >50%) ίδιο με τις δειγματοληψίες 2010

Περιοχή μελέτης	Υπάρχοντα σύνολα δεδομένων
Πιέρια όρη	Βάση Natura 2000: 5 επιφ. Γερασιμίδης (1985): 24 επιφ.
Δάσος Ασπροποτάμου-Καλαμπάκας	-
Πάρνηθα	Βάση Natura 2000: 33 επιφ.
Ταΰγετος	Βάση Natura 2000: 13 επιφ. Barbéro & Quézel (1976): 8 επιφ.

Μεθοδολογία μελέτης - AdaptFor

Σύνθεση ειδών και τυπικά είδη

➤ Σύγκριση με τη χλωριδική σύνθεση φυτοκοινωνιών της ευρύτερης περιοχής (π.χ. Πελοπόννησος)

Λειτουργικά χαρακτηριστικά ειδών

➤ Βιοτικές μορφές (φανερόφυτα, ημικρυπτόφυτα, χαμαίφυτα, θερόφυτα, γεώφυτα) (**Raunkiaer 1905**)

➤ Χωρολογικές ενότητες (στενομεσογειακά, ευρυμεσογειακά, ορεινά μεσογειακά, ευρασιατικά, ατλαντικά, ορεινά νότιο-ευρωπαϊκά, βόρεια, πολυζωνικά) (**Pignatti et al. 2005, 2006**)

Μεθοδολογία μελέτης - AdaptFor

«Βιοδείκτες»

Δείκτες του Ellenberg (βαθμολόγηση φυτικών ειδών σε κλίμακα από 1-9 ή -12 για τους βασικούς οικολογικούς παράγοντες (Pignatti et al. 2005, 2006)

- Φως
- Θερμοκρασία
- Ηπειρωτικότητα-ωκεανικότητα κλίματος
- Υγρασία εδάφους
- Οξύτητα εδάφους
- Θρεπτικά στοιχεία

Μεθοδολογία μελέτης - AdaptFor

Υπολογισμός ανά δειγματοληπτική επιφάνεια, ανά τύπο βλάστησης και ανά περιοχή:

➤ Βιοτικών φασμάτων

➤ Χωρολογικών φασμάτων

➤ Υπολογισμός ανά δειγματοληπτική επιφάνεια των δεικτών του Ellenberg

▪ Ο υπολογισμός των φασμάτων και των δεικτών του Ellenberg θα γίνει για τις δειγματοληπτικές επιφάνειες του 2010 και τις βιβλιογραφικές επιφάνειες

Μεθοδολογία μελέτης - AdaptFor

Η επεξεργασία των δεδομένων (δειγματοληπτικές επιφάνειες 2010) θα περιλαμβάνει:

- Ταξινόμηση (ανάλυση σε συστάδες) των δειγματοληπτικών επιφανειών σε τύπους βλάστησης που θα διαφοροποιούνται χλωριδικά και οικολογικά
- Ταξιθέτηση των δειγματοληπτικών επιφανειών για την εύρεση των βασικών οικολογικών βαθμίδων και την οικολογική ερμηνεία της διαφοροποίησης
  - Στην ανάλυση ταξιθέτησης θα χρησιμοποιηθούν τα βιοτικά και χωρολογικά φάσματα, καθώς και οι δείκτες του Ellenberg ανά δειγματοληπτική επιφάνεια ως παθητικές επεξηγηματικές μεταβλητές

Μεθοδολογία μελέτης - AdaptFor

- Ανάλυση συσχέτισης των παθητικών επεξηγηματικών μεταβλητών με τους άξονες των διαγραμμάτων ταξιθέτησης
- Σύγκριση των βιοτικών και χωρολογικών φασμάτων και των δεικτών του Ellenberg ανά δειγματοληπτική επιφάνεια μεταξύ των επιφανειών του 2010 και των βιβλιογραφικών επιφανειών
- Εύρεση των οικοθέσεων των κυρίαρχων και διαφοροποιών ειδών και εκτίμηση αυτών που είναι στενότοπα (specialists)
- Εκτίμηση των πιθανών επιπτώσεων της μεταβολής των κλιματολογικών δεδομένων στα παραπάνω είδη
- Διατύπωση προτάσεων και μέτρων για τη διατήρηση ειδών και τύπων βλάστησης σε σχέση με την κλιματική αλλαγή

Αναμενόμενα αποτελέσματα και περιορισμοί

Αναμενόμενα αποτελέσματα

- Διάκριση μονάδων βλάστησης και ποιοτήτων τόπου (βάσει της χλωριδικής σύνθεσης)
- Εύρεση των βασικών οικολογικών βαθμίδων στις περιοχές μελέτης
- Εύρεση πιθανών αλλαγών στη βλάστηση
- Εύρεση των στενότερων ειδών στις περιοχές μελέτης και αυτών που είναι πιθανότερα περισσότερο ευπαθή σε μεταβολή των κλιματικών συνθηκών
- Διερεύνηση πιθανών επιπτώσεων κλιματικών ή άλλων περιβαλλοντικών αλλαγών στις περιοχές μελέτης

Αναμενόμενα αποτελέσματα και περιορισμοί

Περιορισμοί

- Δυσκολία ανίχνευσης επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής σε τοπική κλίμακα χωρίς μόνιμες δειγματοληπτικές επιφάνειες
- Έγπαρξη σημαντικού βαθμού θορύβου στα δεδομένα βλάστησης
- Δυσκολία εύρεσης των οικολογικών παραγόντων που είναι υπεύθυνες για τυχόν μεταβολές στη χλωριδική σύνθεση των φυτοκοινωνιών

Τα όποια ευρήματα αποτελούν ενδείξεις που χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης, κυρίως μέσω της εγκατάστασης συστήματος μόνιμης παρακολούθησης

Βιβλιογραφία

- Badeck et al. 2004. Responses of spring phenology to climate change. *New Phytologist* 162: 295-309.
- Dunne et al. 2004. Integrating experimental and gradient methods in ecological climate change research. *Ecology* 85: 904-916.
- Lenoir et al. 2008. A Significant Upward Shift in Plant Species Optimum Elevation During the 20th Century. *Science* 320: 1768-1771
- Pignattii, S. 2006. Ecological indication as a tool for European Vegetation Survey. 16th EVS Workoshop, Catania, Italy.
- Pignatti et al. 2005. Bioindicazione attraverso le piante vascolari. Valori di indicazione secondo Ellenberg (Zeigerwerte) per le specie della Flora d'Italia. *Braun-Blanquetia* 39: 1-97.
- Raunkiaer, C. 1905. Types biologiques pour la géographie botanique. *Bull. Acad. Sc. Danemark*.
- Root et al. 2003. Fingerprints of global warming on wild animals and plants. *Nature* 421: 57-60.
- Thomas et al. 2004. Extinction risk from climate change. *Nature* 427: 145-148
- Thuiller et al. 2005. Climate change threats to plant diversity in Europe. *Ecology* 102:8245-8250

Σας Ευχαριστώ